Evoluția sectorului agricol din Transilvania și Basarabia după Legea pentru unificarea administrativă din 1925*

Alexandru MOLCOSEAN**

Introducere

Adoptarea, la 14 iunie 1925, a Legii pentru unificarea administrativă a României Întregite a presupus transferul puterii centrale către conducerea locală și instituirea unui cadru legislativ care le conferea celor din urmă atribuţii extinse. Reforma a vizat profesionalizarea funcţionarilor publici, contribuind astfel la debirocratizarea sistemului administrativ. În acest context al modernizării administraţiei românești, a fost înființat Consiliul Superior Administrativ, cu rol de consultare, consiliere și îndrumare a organelor locale.

Legea pentru unificarea administrativă din 1925 a stabilit în mod expres domeniile de activitate ale comunelor și judeţelor în sectorul agricol. Potrivit articolului 51 al legii, atribuțiile comunelor în acest domeniu vizau: „creșterea vitelor și medicina veterinară, clădirea, întreținerea și supravegherea din punct de vedere administrativ a diferitelor stabilimente și instituţii locale, precum și numirea personalului administrativ și a celui veterinar necesar acestor servicii". În ceea ce privește lucrările de ameliorare agricolă, legea prevedea activităţi precum: „rectificarea cursurilor de apă, replantarea râpelor și a terenurilor erodate, secarea zonelor mlăștinoase, înființarea de pepiniere"[1].

La nivel județean, articolul 118 reglementa atribuţii referitoare la „administrarea izlazurilor comunale, înființarea de școli elementare agricole, organizarea

* Studiu realizat în cadrul proiectului PN-IV-P8-8.3-ROMD-2023-0134 – Trasee și convergenţe naționale și culturale: Transilvania și Basarabia, finanţat de Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS – UEFISCDI, în cadrul PNCDI IV.

** Cercetător, Institutul de Istorie al Universităţii de Stat din Moldova

[1] *Lege pentru unificarea administrativă,* în „Monitorul Oficial", nr. 128/14, iunie 1925.

serviciului agricol judeţean, încurajarea agriculturii, pomiculturii, sericiculturii şi viticulturii, precum şi numirea personalului administrativ şi a celui inferior, de specialitate".

Astfel, administraţiile judeţene au beneficiat, după 1925, de funcţionari calificaţi şi responsabili, care au contribuit în mod concret la dezvoltarea agriculturii în provinciile unite, precum Transilvania şi Basarabia.

Studiul de faţă îşi propune o analiză comparativă a modului în care cele două provincii româneşti s-au aflat în atenţia Statului Român în procesul integrării acestora în noul cadru agricol naţional. Analiza are la bază măsurile instructiv-educative promovate de stat în vederea dezvoltării agriculturii româneşti în perioada interbelică.

Din punct de vedere cronologic, anul 1925 marchează începutul intervalului analizat, moment în care sistemul administrativ a fost descentralizat, iar autorităţile locale au dobândit o autonomie sporită în identificarea şi soluţionarea problemelor specifice unităţilor administrativ-teritoriale nou create. Limita superioară a cercetării este anul 1940, care corespunde rapturilor teritoriale suferite de România în contextul geopolitic tensionat al Europei şi al destrămării temporare a statului naţional unitar.

Evocări istoriografice

Preocupările cercetătorilor referitoare la procesul de integrare politică, economică, socială şi culturală a provinciilor Transilvania şi Basarabia au fost materializate în lucrări de tip monografic, devenind studii fundamentale dedicate omogenizării multilaterale a teritoriilor intrate în componenţa Statului Român după Primul Război Mondial. Un exemplu elocvent în acest sens este lucrarea istoricului Gheorghe Cojocaru, *Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918–1923)*[2], care ilustrează complexitatea parcursului Basarabiei în procesul de integrare, de la Unirea din 27 martie 1918 până la adoptarea Constituţiei din 1923. Una dintre temele esenţiale abordate de autor este reforma agrară din Basarabia, analizată din perspectiva modalităţilor concrete de implementare. Deşi împroprietărirea a fost fundamentată pe un principiu social-economic, aplicarea acesteia a cunoscut numeroase dificultăţi şi particularităţi regionale, reflectând complexitatea realităţilor basarabene din acea perioadă. Astfel, „la nivel oficial şi neoficial, reprezentanţi ai minorităţilor naţionale au invocat, în repetate rânduri, punerea în aplicare a motivaţiei de ordin naţional a reformei, idee preluată cu insistenţă de istoriografia sovietică, la baza căreia au stat motive

[2] Gheorghe Cojocaru, *Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918–1923),* Bucureşti, Editura Semne, 1997.

de ordin etnopolitic"[3]. Analiza datelor prezentate în lucrare demonstrează contrariul, în medie, atât cetăţenii români cât şi reprezentanţii altor minorităţi naţionale au fost împroprietăriţi în mod egal. Specificul reformei agrare basarabene este interesant prin modul aplicării acesteia. Spre deosebire de Vechiul Regat, Bucovina şi Transilvania, acolo unde pământul a fost luat de la marii proprietari funciari, în Basarabia, ţăranilor li s-a luat pământul „pe care-l ocupaseră prin mişcările din 1917–1918 fiind distribuit predominant aceloraşi ţărani"[4].

Născută la Bucureşti şi formată în mare parte în şcoli americane, autoarea Irina Livezeanu nu a abordat într-un mod particular tematica agriculturii în lucrarea *Cultură şi naţionalism în România Mare (1918–1930)*, dar a scos în evidenţă caracterul naţional al reformelor înfăptuite care au pregătit declanşarea conflictului dintre evrei şi tineretul naţionalist, care era purtătorul de cuvânt al ţărănimii. Or, ţărănimea, care asigura majoritatea populaţiei rurale a României în primul deceniu interbelic, constituia „aproape trei sferturi (72,3%) din populaţia totală"[5] a Statului Român, a reprezentat un electorat imens pentru clasa politică care trebuia satisfăcut cu reforme solide: „împroprietărirea ţărănimii, votul universal, egalitatea tuturor cetăţenilor, indiferent de etnie, limbă şi religie, o reglementare modernă a relaţiilor de muncă şi altele"[6].

Noile provincii, Transilvania şi Basarabia, au contribuit semnificativ la extinderea teritoriului agricol al Vechiului Regat, remarcându-se în acelaşi timp şi calitatea deosebită a pământului. Aşa cum subliniază istoricul Ion Agrigoroaiei, în Transilvania, o pondere importantă au avut-o culturile de cartofi, cultivate pe suprafeţe de 120 000 ha în 1920. Şapte ani mai târziu, cartofii ocupau în Transilvania şi Bucovina 198 000 ha. Basarabia, în schimb, „furniza majoritatea cantităţilor de ulei de floarea soarelui ale ţării"[7]. Din punct de vedere al sectorului zootehnic, în România interbelică, atât în Transilvania cât şi în Bucovina erau crescute animale după norme moderne. Basarabia, în schimb, înregistra o „situaţie intermediară între cea din Vechiul Regat şi cea din Transilvania"[8].

---

[3] Svetlana Suveică, *Basarabia în primul deceniu interbelic (1918–1928): modernizare prin reforme,* Chişinău, Editura Pontos, 2010, p. 182.

[4] Gheorghe Cojocaru, *op. cit.*, p. 162. A se vedea şi studiul semnat de Codruţa Bugarin, Ion Pavelescu, Ioan Scurtu, „Economia Basarabiei în anii 1918–1940", în Ioan Scurtu (coord.), *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998*, ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Semne, 1998, p. 141.

[5] Irina Livezeanu, *Cultură şi naţionalism în România Mare (1918–1930)*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1998, p. 18.

[6] Ion Agrigoroaiei, „Consecinţele economice ale Marii Uniri", în Ioan Scurtu (coord.), *Marea Unire din 1918 în context european*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2003, p. 387.

[7] *Ibidem,* p. 390.

[8] *Ibidem,* p. 393.

Ardealul, aflându-se într-o zonă de influenţă mai „occidentalizată", a beneficiat de pătrunderea raselor perfecţionate, Basarabia în schimb, era cea mai înapoiată provincie a Statului Român.

În 2014, apare de sub tipar lucrarea istoricului austriac Florian Kührer-Wielach intitulată *Siebenbürgen ohne Siebenbürgen? Zentralstaatliche Integration und politischer Regionalismus nach dem Ersten Weltkrieg.* Contribuţia autorului se bazează asupra studierii discursului politic al românilor din Transilvania în cadrul procesului de integrare în statul român după Primul Război Mondial. În monografie este abordat de asemenea elementul rural ca parte componentă a reformelor care au fost implementate în contextul modernizării României după Primul Război Mondial[9].

Istoricul italian Alberto Basciani pune la dispoziţia cercetătorilor lucrarea *Dificila unire: Basarabia și România (1918–1940).* Publicat în 2018, studiul abordează într-o modalitate tranșantă problemele existente în provincia românească dintre Prut și Nistru, precum și acţiunile autorităţilor centrale de la București care „s-au folosit de orice mijloc posibil ca să încorporeze provincia în noul stat naţional. În domeniul politicii au monopolizat puterea și au ignorat cu tărie realităţile locale, au creat o birocraţie care a excelat între abuzuri și ostilitate; în chestiunile de ordin economic și-au favorizat propriile interese și au ignorat sărăcia, care era foarte răspândită, dar și starea de subdezvoltare de dincolo de Prut"[10]. În fapt, autorităţile române au înregistrat eforturi majore privitoare la integrarea Basarabiei în cadrul noului stat unitar. Astfel, într-o provincie foarte apropiată ideologic de URSS, precum și supusă permanent acţiunilor destabilizatoare ale bolșevicilor care informau necontenit Moscova, este de la sine înţeleasă politica cazonă promovată în Basarabia.

Constatăm, așadar, că sursele istoriografice[11] actuale au abordat procesul de integrare al provinciilor românești din multiple perspective, concentrându-se

---

[9] Florian Kührer-Wielach, *Siebenbürgen ohne Siebenbürger? staatliche Integration und neue Identifikationsangebote zwischen Regionalismus und nationalem Einheitsdogma im Diskurs der Siebenbürger Rumänen; 1918–1933,* la
https://utheses.univie.ac.at/detail/25408?utm [ultima accesare 28. 04. 2025], p. 418. Pentru versiunea publicată a se vedea Florian Kührer-Wielach, *Siebenbürgen ohne Siebenbürger? Zentralstaatlichte Integration und politischer Regionalismus nach dem Ersten Weltkrieg,* München, De Gruyter Oldenbourg, 2014.

[10] Alberto Basciani, *Dificila unire: Basarabia și România (1918–1940),* Chișinău, Editura Cartier, 2018, p. 8.

[11] Pentru o listă istoriografică ce vizează unificarea legislativă a României Mari, a se vedea studiul lui Sorin Radu, *Un episod din chestiunea unificării Basarabiei cu România: activitatea Comisiei Regionale de Unificare (1921),* în „Studia Universitatis Cibiniensis, Series Historica", vol. XVII, 2020, pp. 186–189.

în special asupra dimensiunii naţionale şi culturale. Acţiunile autorităţilor române au fost adesea interpretate ca tentative de „românizare" a populaţiilor neromânești. În studiul de faţă vom aborda un subiect mai puţin explorat în istoriografie, și anume eforturile administraţiei românești în dezvoltarea sectorului agricol din cele două teritorii situate la extremităţile vestică și estică ale Regatului Român.

Reorganizarea învăţământului agricol superior și Organizarea învăţământului agricol și casnic de gradul I și II și de popularizare

În anul 1929, în ajunul Marii Crize Economice care a avut efecte distructive pentru economia mondială, în România sunt adoptate două legi fundamentale ce și-au adus aportul la evoluţia sectorului agricol în anii 1930[12]. În primul caz, este vorba de *Legea pentru înființarea Academiilor de înalte Studii Agronomice* care viza reorganizarea Școlii Superioare de Agricultură de la Herăstrău (București) și Academia de Agricultură de la Cluj. În cel de-al doilea caz a fost adoptată *Legea pentru organizarea învățământului agricol și casnic de gradul I și II și de popularizare.* Acest fapt urmărea „reorganizarea învăţământului școlar elementar, secundar și de popularizare a cunoștinţelor agricole"[13]. Prin intermediul celor două legi, statul român asigura educarea maselor în promovarea cunoștinţelor agricole moderne. Având în vedere că, după Primul Război Mondial, România rămânea o ţară preponderent agrară, era esenţial ca populaţia rurală să fie instruită în metode avansate de cultivare a plantelor și creștere a animalelor. Totodată, noile unităţi administrativ-teritoriale înființate după *Legea pentru unificarea administrativă* din 1925 trebuiau să beneficieze de personal agricol calificat, capabil să contribuie la aplicarea și menţinerea directivelor statului în domeniul agrar.

Legea pentru înființarea academiilor agronomice de la București și Cluj prevedea pregătirea specialiștilor cu studii superioare în diverse ramuri ale agriculturii. Totodată, existau neconcordanţe între legile de funcţionare a celor două

[12] În 1929 au mai fost adoptate o serie de legi cu tangenţă agricolă: legea asupra vânzării pe credit a mașinilor industriale, agricole și autovehiculelor; legea pentru organizarea Camerelor de agricultură; legea pentru organizarea Institutului Naţional de Export; legea pentru înființarea unei organizaţii centrale în vederea încurajării și sistematizării exportului de cereale; regulamentul pentru organizarea și funcţionarea Oficiului Central al exportului de cereale și legea pentru valorificarea produselor agricole. A se vedea Gheorghe Z. Ionescu, *Legiuiri agrare în România în anii crizei economice din 1929–1933,* în „Analele Universităţii București-Istorie", anul 24, 1975, p. 77; *Bilanţul legislativ al guvernului d-lui Maniu. S-au votat în circa 50 de ședinţe peste 200 de legi,* în „Viitorul", 1 ianuarie 1930, p. 5.

[13] Gheorghe Z. Ionescu, *op. cit.*, p. 78.

instituţii, care de multe ori se aflau în contradicţie. Prin intermediul legislaţiei agrare, „alături de celelalte aspecte ale vieţii economico-sociale şi politice, în perioada interbelică s-a creat un cadru unitar de dezvoltare şi progres a societăţii româneşti. Toate provinciile au revenit la vechea lor matcă, s-au înscris în procesul de *rezonanţă istorică*, în dezvoltarea specifică a spaţiului de spiritualitate românesc”[14].

Pe lângă cunoştinţele teoretice pe care studenţii urmau să le primească în cadrul celor patru ani, dintre care unul de practică, baza învăţământului o constituiau loturile experimentale. Astfel, conform articolului 14 al Legii pentru înfiinţarea Academiilor de Înalte studii Agronomice, cele două instituţii au fost înzestrate cu: a) O fermă experimentală în care se vor cerceta problemele ştiinţifice şi tehnice în legătură cu materiile de specializare; b) O fermă de exploatare organizată în vederea rentabilităţii; c) O vie; d) O grădină de legume şi pomi roditori, care vor servi pentru scopuri experimentale şi demonstrative; e) O grădină botanică[15]. În contextul unificării legislaţiei universitare pe linie agricolă, articolul nr. 26 al legii din 2 august 1929 specifica expres: „Pe măsură ce secţiunea agricolă a Facultăţii de la Universitatea din Iaşi se va organiza adoptând un regulament întocmit în conformitate cu principiile legii de faţă şi de comun acord cu Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, acesta va prevedea anual în bugetul său o subvenţie care, treptat cu noile creaţiuni, se va putea ridica până la jumătate din cifra alocaţiunilor bugetare acordate uneia din cele două Academii de Înalte Studii Agronomice[16]. Facultatea agricolă a Universităţii ieşene a fost nevoită să se conformeze legii ce prevedea omogenizarea sistemului de învăţământ superior pentru a putea beneficia de finanţare venită de la stat. Ulterior, în 1933, această Facultate va fi transferată la Chişinău.

Odată cu adoptarea legii privind înfiinţarea Academiilor de Înalte Studii Agronomice, a fost votată şi legea pentru *Organizarea învăţământului agricol şi casnic de gradul I şi II şi de popularizare.* Aceasta viza „reorganizarea învăţământului şcolar elementar, secundar şi de popularizare a cunoştinţelor agricole. Ţinând cont de faptul că nu exista o legiuire unitară care să stea la baza organizării şi funcţionării acestui învăţământ, legea era necesară”[17].

Articolul doi al legii specifica faptul că acest tip de învăţământ se împarte în două categorii: a) Învăţământul şcolar propriu-zis: b) Popularizarea ştiinţelor

---

[14] Adrian Onofreiu, *Legislaţia agrară în Transilvania în perioada interbelică (1918–1940),* în „Revista Bistriţei”, nr. VII, 1993, p. 238.

[15] *Lege pentru înfiinţarea Academiilor de Înalte Studii Agronomice,* în „Monitorul Oficial”, nr. 169/2 august 1929, p. 2.

[16] *Ibidem,* p. 5.

[17] Gheorghe Z. Ionescu, *op. cit.*, p. 78.

agricole[18]. În primul caz, învăţământul şcolar propriu-zis se preda în şcolile agricole de gradul I şi II separate pentru băieţi şi fete şi în şcolile de economie casnică de fete de gradul I şi II. Pentru a fi popularizate cunoştinţele agricole s-a recurs la utilizarea diverselor metode: a) Școli agricole de iarnă pentru băieţi şi de economie casnică de sezon pentru fete; b) Școli de ucenici agricoli; c) Cursuri periodice fixe sau ambulante; d) Conferinţe şi convorbiri; demonstraţii pe teren, excursii agricole, expoziţii, muzee, publicaţiuni periodice, broşuri, planşe, cinematograf, radio şi orice alte mijloace potrivite acestui scop. Școlile şi instituţiile în cauză puteau fi înfiinţate de către Stat, Camerele de Agricultură, asociaţii de judeţe, judeţe, comune etc.

Înființarea școlilor și instituțiilor de instruire în domeniul agricol a permis comunelor și județelor care au luat naștere în 1925, ca la nivel comunal să fie dezvoltat sectorul creșterii vitelor și medicina veterinară, replantarea râpelor, terenurilor fugitive, secarea terenurilor mlăștinoase, înființarea pepinierelor. Județul, în schimb, conform prevederilor articolului 118 din *Legea pentru unificarea administrativă*, trebuia să urmărească înființarea de școli elementare agricole, să organizeze serviciul agricol județean, să încurajeze agricultura, pomicultura, sericicultura, viticultura ș.a.

Școlile înființate puteau să se specializeze în diverse ramuri agricole: apicultură, sericicultură, horticultură, viticultură, industrii agricole, piscicultură, creșterea vitelor și lăptăria, silvicultura, monocultura etc. Acest fapt permitea județelor și comunelor să instruiască populația rurală în multiple domenii de activitate pentru a spori în primă fază producţia locală, iar apoi pe cea naţională.

În contextul „românizării" populaţiei din noile provincii care a fost legiferată prin legea nr. 724 din 1924 privitoare la dobândirea şi pierderea naţionalităţii române[19], autorităţile au aplicat *principiul naţional*[20] în admiterea fetelor la şcolile de economie casnică de gradul II. Articolul 63 din prezenta lege menţiona:

[18] *Lege pentru înfiinţarea Academiilor de Înalte Studii Agronomice,* în „Monitorul Oficial", nr. 169/2 august 1929, p. 6.

[19] *Legea nr. 724 privitoare la dobândirea şi pierderea naţionalităţii române,* în „Monitorul Oficial", Partea I, nr. 41/24 februarie 1924.

[20] Statul român a acordat o atenţie deosebită promovării cetăţenilor români (băştinaşi) în detrimentul celor care au devenit cetăţeni în 1918, odată cu desăvârşirea Marii Uniri. Redăm mai jos textul unei circulare datată cu 6 noiembrie 1936, recepţionată de sucursala Băncii Româneşti din Târgu-Mureş: „În ultimul timp am primit propuneri din partea unor sucursale pentru angajări de funcţionari, custozi sau oameni de serviciu care purtau nume ungureşti, ruseşti sau bulgăreşti. Vă rugăm ca în viitor, în cazurile eventuale că la sucursala Dvs. ar fi nevoie de personal, să ne faceţi propuneri numai persoane care să fie români de origine (băştinaşi), iar nu şi din persoane care au devenit cetăţeni români, prin alipirea la patria-mamă a provinciilor româneşti sau în alt mod". A se consulta Arhivele Naţionale ale României, Direcţia Judeţeană Mureş (în continuare ANDJ Mureş), Fond *Banca Românească,* Sucursala Tg. Mureş, dosar nr. 3, f. 39.

„Sunt admise în şcolile de economie casnică de gradul II tinere române de cel puţin 15 ani care au absolvit şcolile de gradul I, ori gimnaziu sau o şcoală echivalentă”[21]. Constatăm că obiectivul şcolilor de economie casnică de gradul II pentru fete urmărea pregătirea bunelor gospodine, maestre şi personal auxiliar pentru învăţământul de gradul I pentru fete şi pentru cel de popularizare, precum şi de maestre pentru învăţământul normal de fete şi învăţământul primar superior cu profil gospodăresc, şi era dedicat în mod exclusiv româncelor.

Organizarea şcolilor agricole de iarnă[22] şi a şcolilor de economie casnică de sezon au avut drept scop să ofere „cunoştinţe de agricultură necesare fiilor de săteni şi cunoştinţe de gospodărie fiicelor de săteni spre a deveni buni gospodari şi bune gospodine” (articolul 71). Aceste activităţi puneau la dispoziţia colectivităţii rurale sfaturi practice ce puteau fi aplicate în gospodăria individuală a ţăranilor. Diseminarea masivă a informaţiilor cu caracter agricol a fost efectuată prin intermediul învăţământului ambulant care viza: „desfăşurarea convorbirilor, conferinţelor, cursuri periodice (fixe sau ambulante), vizite şi demonstraţii la domiciliu şi pe teren, răspândirea publicaţiilor, broşurilor, organizarea expoziţiilor, concursurilor, excursiilor etc. Tot în acest scop era utilizat radioul şi cinematograful”[23]. Minorităţilor naţionale cursurile urmau să le fie predate şi în limba lor maternă.

Legile adoptate pentru învăţământul agricol din România au urmărit creşterea calităţii agriculturii, în special a celei practicate în gospodăriile ţărăneşti. În acelaşi timp, întregul sector agricol românesc a necesitat să fie uniformizat printr-o lege comună care să se aplice tuturor provinciilor unite în 1918. Interesul statului pentru alfabetizarea populaţiei în domeniul ştiinţei agricole şi pentru asigurarea satelor, comunelor şi judeţelor cu specialişti pregătiţi a

---

[21] *Lege pentru organizarea învăţământului agricol şi casnic de gradul I şi II şi de popularizare,* în „Monitorul Oficial”, nr. 169/2 august 1929, p. 14.

[22] Abordat comparativ, în nou-creata (12 octombrie 1924) Republică Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM) din stânga Nistrului au fost organizate cursuri agricole destinate ţăranilor din satele republicii. Scopul autorităţilor sovietice viza şcolarizarea ţăranilor din RASSM în domeniul agriculturii, ceea ce a reprezentat unul din instrumentele de propagandă, în vederea popularizării muncii colective şi a evidenţierii progresului tehnico-ştiinţific în ceea ce priveşte selecţia culturilor de câmp şi a creşterii animalelor. Acest fapt ar fi trebuit să conducă într-un final la „acceptarea” de către ţărani a modului de viaţă colectiv. A se vedea, în acest sens, Alexandru Molcosean, *Despre un curs de instruire agricolă în RASS Moldovenească: 23 ianuarie – 5 februarie 1927*, în „Perspectivele şi problemele integrării în spaţiul european al cercetării şi educaţiei”, vol. IX, partea 2: Materialele Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale, ediţia a IX–a, Cahul, 2022, pp. 245–252.

[23] *Lege pentru organizarea învăţământului agricol şi casnic de gradul I şi II şi de popularizare,* în „Monitorul Oficial”, nr. 169/2 august 1929, p. 15.

reprezentat un pas important în modernizarea învăţământului agricol, aliniind România la evoluţiile agronomice de la nivel european[24].

Instituţii de învăţământ superior în domeniul agricol în Transilvania și Basarabia

Pentru o dezvoltare constantă și progresivă a sectorului agricol din România, a fost esenţial ca acesta să fie susţinut de specialişti bine pregătiţi și competenţi, capabili să contribuie la evoluţia celui mai important pilon economic al regatului – agricultura. Un rol fundamental în formarea viitoarelor cadre din domeniul fitotehniei și zootehniei l-au avut instituţiile de învăţământ superior din ţară. Comparativ cu Basarabia, în Transilvania exista încă din 1869 o instituţie de învăţământ agronomic superior, denumită Institutul de Învăţământ Agronomic Cluj-Mănăștur, amplasată în clădirile unei vechi mănăstiri. În 1906, institutul a fost ridicat la rangul de Academie, primind denumirea de Academia de Agricultură Cluj. Ulterior, în 1929, prin reorganizarea și modernizarea învăţământului agronomic superior, agronomia clujeană a devenit Academia de Înalte Studii Agronomice Cluj[25].

După 1918, Academia de Agricultură din Cluj a cunoscut un amplu proces de modernizare, astfel că, „laboratorul catedrei de agricultură care avea 6 locuri s-a amplificat la 30 de locuri de studiu și s-a îmbogăţit cu cele mai moderne aparate. Pe lângă catedra de ameliorare a plantelor s-a creat un laborator înzestrat cu pricipalele aparate necesare analizei morfologice a plantelor”[26]. În 1919, în Transilvania existau câteva instituţii de învăţământ în domeniul agriculturii.

---

[24] După Primul Război Mondial, statele lumii au recurs la strategii menite să contribuie la încurajarea și dezvoltarea sectorului agricol. Aici putem aduce în discuţie câteva exemple: în SUA, la 4 martie 1919, este emisă o lege ce încuraja cultura cerealelor pe teritoriul Confederaţiei; în Franţa, la 6 ianuarie 1919, este adoptată o lege care urmărea intensificarea producţiei agricole. Sunt instituite oficii agricole departamentale cu sarcina să organizeze centre de experimentare pe linie agricolă; Austria de Jos, în 1923, adoptă legea pentru încurajarea agriculturii și toate ramurile ei. Sunt organizate cursuri pentru instrucţia practică a agricultorilor și îmbunătăţirea creșterii vitelor; la 5 ianuarie 1922, în Bulgaria este adoptată *Legea pentru ameliorarea producţiilor agricole și pentru păstrarea bunurilor rurale;* în Iugoslavia, în 1925, este adoptată o lege pentru încurajarea culturii viţei-de-vie și înfiinţarea viilor-model; în Japonia este răspândită cultura pomilor, statul contribuia gratuit, acordând material săditor, iar singura condiţie era ca rezultatele să fie raportate. A se vedea în acest sens articolul publicat în ziarul „Viitorul”, nr. 5172, 3 iunie 1925, pp. 3–4.

[25] Liviu Al. Mărghitaș, *Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca,* în „Transilvania Jurnal”, 7 iulie 2001, p. 5.

[26] *Academia de agricultură din Cluj sub regimul românesc,* în „Adevărul”, an 41, nr. 13640, 10 iunie 1928, p. 3.

Clasificate din punct de vedere ierarhic, acestea erau: Academia de la Cluj, 6 școli practice ungurești și 3 săsești, 3 școli practice de silvicultură și una de lăptărie. Basarabia nu dispunea de instituții de învățământ superior, ci doar de școli naționale și inferioare. Astfel, la Chișinău era Școala Națională de Viticultură, 5 școli practice de agricultură și liceul agricol de la Soroca[27]. Conform statisticilor existente, numărul elevilor din Basarabia care absolveau școlile inferioare de agricultură era unul extrem de redus. Astfel, în anul școlar 1919–1920 în cele cinci școli inferioare de agricultură au fost înscriși 249 de elevi dintre care au absolvit numai 52[28].

În anul 1925 în România existau 15 tipuri de instituții de învățământ specializate în vederea pregătirii viitoarelor cadre ce urmau să activeze în agricultură. Tabloul școlilor existente în Transilvania și Basarabia este redat în *Tabelul 1*.

Tabelul 1. Tabloul școlilor de agricultură în Transilvania și Basarabia în 1925[29]

Nr.	Denumirea instituției	Transilvania	Basarabia
1.	Școli superioare de agricultură	1	1
2.	Școli medii de agricultură	-	1
3.	Școli inferioare de agricultură	5	5
4.	Școli de agricultură particulare	2	-
5.	Școli inferioare de horticultură	1	-
6.	Școli inferioare de viticultură	1	1
7.	Școli inferioare de horticultură particulare	-	-
8.	Școli de apicultură	-	1
9.	Școli elementare de agricultură	1	-
10.	Școli elementare de agricultură particulare	1	-
11.	Școli elementare de horticultură de stat	-	-
12.	Școli elementare de meserii agricole	1	-
13.	Școli agricole de iarnă	-	-
14.	Școli de economie casnică	6	-
15.	Școli de ucenicie agricolă	3	2
Total		**22**	**11**

Datele expuse în *Tabelul 1* evidențiază interesul statului de a încuraja înființarea școlilor inferioare de agricultură și a celor de economie casnică, destinate fetelor și femeilor, pentru dobândirea cunoștințelor necesare, în vederea unei bune organizări a gospodăriei individuale. Deși Basarabia era o regiune

[27] *Reorganizarea învățământului agricol,* în „Glasul Bucovinei", an II, nr. 118, 11 aprilie 1919, p. 1.

[28] *Anuarul Statistic al României 1923*, București, Tipografia Curții Regale, 1924, p. 240.

[29] *Anuarul Statistic al României 1927*, București, Tipografia Curții Regale, 1928, p. 405.

preponderent agricolă, în 1925 aceasta rămânea în urmă în ceea ce privește înființarea instituțiilor de învățământ cu profil diversificat a sectorul agricol.

Statistic, numărul studenților înmatriculați la studii la Academia de Agricultură din Cluj a variat din 1918 până în 1927. Astfel, în 1918–1919 – 125 de studenți; 1919–1920 – 82 de studenți; 1920 –1921 – 93; 1921–1922 – 73; 1922–1923 – 93; 1923–1924 – 77; 1924–1925 – 63; 1925–1926 – 92; 1926–1927 – 73[30]. În perioada 1933–1938, anual, la Academia de Agricultură își făceau studiile în medie 300 de studenți[31]. Studenții ardeleni au fost în majoritate relativă numai în anii 1919–1920 și 1920–1921. În ceilalți ani, majoritatea au avut-o în mod constant studenții basarabeni[32].

Un episod aparte este identificat de către noi în documentele care au aparținut Directoratului Agriculturii din Basarabia. Această instituție care a avut rolul „de omogenizare și integrare a legislației provinciei în cea a statului național unitar"[33], a căutat să găsească modalități de a trimite la studii agricole studenți din Basarabia în vederea obținerii de către aceștia a studiilor superioare în domeniul agricol. Astfel că, la 1 februarie 1920, 15 studenți basarabeni (10 studenți din anul I și 5 studenți din anul II) au fost transferați de la Școala Superioară de Agricultură de la Herăstrău la Academia de Agricultură din Cluj[34]. Basarabia, aflându-se într-o situație defavorizată în ceea ce privește

---

[30] *Academia de agricultură din Cluj sub regimul românesc*, în „Adevărul", an 41, nr. 13640, 10 iunie 1928, p. 3.

[31] *Deschiderea anului școlar la Academia de Înalte studii Agronomice,* în „Tribuna", an I, nr. 1, 28 octombrie 1938, p. 11. Date diferite cu referire la numărul studenților de la Academia clujeană sunt redate în *Anuarul Statistic al României.* Astfel, avem următoarele cifre: 1925–1926 – 73 de studenți; 1926–1927 – 70 de studenți dintre care două femei. A se vedea *Anuarul Statistic al României, 1934*, București, Tipografia Curții Regale, 1935, p. 432.

[32] *Academia de agricultură din Cluj sub regimul românesc*, în „Adevărul", an 41, nr. 13640, 10 iunie 1928, p. 3.

[33] Sorin Radu, *Un episod din chestiunea unificării Basarabiei cu România: activitatea Comisiei Regionale de Unificare (1921)*, în „Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica", vol. XVII, 2020, p. 189.

[34] Agenția Națională a Arhivelor, Direcția Generală a Arhivelor Naționale (în continuare ANA DGAN), Fondul 1417 al *Directoratului Agriculturii din Basarabia*, dosar 91, f. 1. Autorul a prezentat o comunicare intitulată *Studenți basarabeni la Academia de Agricultură din Cluj (1920–1922)* la Conferința Științifică Internațională „Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației", ediția a XII, organizată de Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu" din Cahul la 6 iunie 2025. Într-o scrisoare adresată Ministrului Agriculturii și Domeniilor, Directoratul de Agricultură din Basarabia solicita acordarea de burse pentru studenții transferați la Cluj fiind menționate următoarele: „Cum bugetul acestui Directorat, a fost pe anul financiar curent simțitor redus punându-ni în imposibilitate de a satisface această cerere atât de justă, cu onoare Vă rugăm să binevoiți a dispoza, ca bursele acordate susnumiților studenți prin concurs, să fie trecute asupra Academiei de Agricultură din Cluj, înlesnindu-li-se

specialiștii calificați în domeniul științelor agricole, a beneficiat de sprijinul statului român prin acordarea burselor de studii pentru studenții aflați la pregătire. Totuși, în cazul unor studenți, începând cu luna aprilie 1920, Ministerul Agriculturii și al Domeniilor a sistat acordarea burselor, acestea fiind inițial aprobate pentru Școala Superioară de Agricultură de la Herăstrău. Din moment ce aceștia au fost transferați la Cluj, studenții nu mai puteau beneficia de cei 240 de lei lunar[35].

O parte din studenții basarabeni care au fost transferați la Cluj au rămas să activeze în serviciul agronomic din Transilvania. Astfel, Teodor Bușniță (Cononov), „după absolvirea Facultății de Științe Naturale din Cluj între 1921–1926, a obținut diploma de licență în științe naturale. În 1932 a fost angajat ca biolog la Pescăriile Statului, unde ulterior a devenit director general-adjunct până în 1944”[36]; Lazanovschi Pavel, șef de circumscripție principal clasa II la circumscripția Chișineu-Criș-Arad, activa în cadrul serviciul culturii tutunului și depozitelor de fermentare din administrația exterioară a regiei monopolurilor Statului[37]; Gubenco Mihail, inginer agricol (Cluj), 1921, șef de cancelarie al serviciului agricol județean[38]; Eșanu Vladimir, inginer agronom clasa I (Cluj)[39]; Meghi Alexa, inginer agronom (Cluj), șef de cancelarie al serviciului agricol județean[40].

În 1922, în Franța se aflau 4 studenți: Ioan Baidaus (localitatea Montpellier) – viticultură; Mihail Costețchi (localitatea Grignon) – agricultură; Ion Știrbu (localitatea Versailles) – horticultură; Ioachim Malanețchi (localitatea Montpellier) – viticultură[41]. În 1922, prima rată a burselor oferite acestor studenți constituia suma de 5 000 de lei pentru student. Este evident așadar faptul că era absolut necesar ca în Basarabia să fie înființată o instituție de învățământ

---

astfel continuarea studiilor, pentru ca să fie puși cât mai curând în serviciul acestei provincii, care are atâta lipsă de specialiști în această ramură”.

[35] *Ibidem,* f. 2.

[36] Alexandru S. Bologa, *Fișe biografice ale unor biologi români persecutați pentru convingeri anticomuniste,* în „Caietele CNSAS”, III, nr. 2(6)/2010, 2012, pp. 181–182.

[37] *Decizia ministrului finanțelor No. 43.404 din 21 iunie 1928 cu privire la transferul în interesul de serviciu de la un stabiliment la altul în serviciul culturii tutunului și depozitelor de fermentare,* în „Monitorul Oficial”, nr. 143/29 iunie 1926, p. 8.

[38] *Membrii corpului agronomic care au fost înscriși și avansați prin înaltele decrete regale,* în „Monitorul Oficial”, nr. 187/25 august 1927, p. 8.

[39] *Încadrarea inginerilor agronomi în corpul agronomic,* în „Monitorul Oficial”, nr. 40/21 februarie 1928, p. 8.

[40] *Membrii corpului agronomic care au fost înscriși și avansați prin înaltele decrete regale,* în „Monitorul Oficial”, nr. 187/25 august 1927, p. 9.

[41] ANA DGAN, Fondul 1417 al *Directoratului Agriculturii din Basarabia*, dosar 158, f. 31 verso.

superior care să pregătească specialiști calificați în domeniul viti-vinicol, care-și vor pune ulterior cunoștințele în slujba statului. Susținerea financiară a basarabenilor aflați la studii agricole atât în regat cât și peste hotarele României[42] a reprezentat o povară financiară pentru provincia dintre Prut și Nistru, dar rezultatele acestor proiecte au contribuit la propășirea economică a Basarabiei.

În 1933 au fost inițiate lucrările pentru înființarea, la Chișinău, a Facultății de Științe Agricole în cadrul Universității din Iași. Necesitatea formării viitorilor specialiști, capabili să cunoască atât teoretic, cât și practic aspectele agriculturii din Basarabia, a fost subliniată în expunerea de motive din 6 aprilie 1933, care însoțea propunerea de creare a acestei instituții de învățământ superior agricol. Așa cum menționează Haralambie Vasiliu (fondatorul Facultății de Agronomie din Iași), încă „de la alipirea Basarabiei la Patria-Mamă se agita ideea înființării unui învățământ superior agricol la Chișinău, atât de reprezentanții politici ai Basarabiei, cât și de profesorii de la Universitatea de la Iași, de Ministerele de Instrucțiune și de Agricultură și fiindcă de înființarea unui al patrulea învățământ superior agricol în Țara noastră putea fi cu greu vorba, soluțiunea cea mai potrivită era aceea de a transfera pe cel de la Iași la Chișinău, dotându-l bine”[43]. Cu ocazia împlinirii a 15 ani de la Unire, clasa politică din Basarabia din toate partidele a decis să pună bazele unei instituții de învățământ superior agricol[44].

Astfel, în cadrul Senatului României a fost analizat avizul nr. 92 care era însoțit de următorul text: „Având în vedere că transformarea Secției de Științe Agricole de pe lângă Universitatea din Iași în Facultate de Științe Agricole ale aceleași Universități, cu sediul însă la Chișinău, după cum arată expunerea de motive, pe de o parte „pentru realizarea unei dorințe a provinciei noastre de peste Prut, exprimată încă de la unire, pentru înființarea „unui institut agricol în Basarabia”, iar pe de altă parte, între altele, „pentru că Basarabia, fiind o provincie cu caracter exclusiv agricol, cu condițiuni naturale de climă și sol deosebit de favorabile”, are nevoie mai mult decât orice altă parte a țării, de

---

[42] Depistăm o telegramă expediată de la București la 17 noiembrie 1922 Direcțiunii Agriculturii din Basarabia cu textul: „Domnule Ministru, primesc de la legațiunea noastră din Berlin și am onoarea a vă transmite, aici alăturat, o scrisoare însoțită de un program al Școalei Tehnice din Münich, rugându-vă să binevoiți a dispune să fie transmisă Direcțiunei Agriculturii din Basarabia”. ANA DGAN, Fondul 1417 al *Directoratului Agriculturii din Basarabia*, dosar 158, f. 123.

[43] Haralambie Vasiliu, *Învățământul agricol în România*, în „Viața Basarabiei”, an V, nr. 3–4, martie-aprilie 1936, p. 159.

[44] A se vedea o expunere mai extinsă a procesului de transferare a Facultății Agricole la Chișinău precum și scandalurile ce s-au iscat pe marginea acestei măsuri semnat de N. Frolov, *Transferarea Facultății Agricole la Chișinău,* în „Lumea”, an XVI, nr. 4603, 23 septembrie 1933, pp. 3–4.

agronomi bine pregătiţi, atât din punct de vedere teoretic, cât mai cu seamă practic, pentru îndrumarea şi organizarea agriculturii, în vederea ridicării şi ameliorării producţiunii ei”[45]. Un alt motiv pentru care s-a decis înfiinţarea la Chişinău a Secţiei de Ştiinţe Agricole l-a constituit numărul mare de studenţi care studiau la Iaşi, „mai mulţi decât la Academia de la Bucureşti şi Cluj la un loc”[46]. Conform aprecierii Irinei Livezeanu, „secţia agricolă a Facultăţii de Ştiinţe a Universităţii din Iaşi crescuse peste capacitatea dotărilor sale. Mai ales în anii crizei economice care a precedat anul 1932, ea era lipsită de cadre didactice, săli de clasă, laboratoare, ferme pentru practica studenţilor şi subvenţii. În aceste condiţii, proiectul basarabean de mutare a învăţământului superior agricol la Chişinău era atrăgător şi părea potrivit”[47].

La 7 aprilie 1933 a fost votat textul *Legii pentru transformarea secţiei de Ştiinţe Agricole de pe lângă Universitatea din Iaşi în Facultatea de Ştiinţe Agricole a Universităţii din Iaşi cu sediul la Chişinău.* Conform articolului 3 al legii, trebuiau să fie instituite patru catedre: a) Chimie agricolă; b) Zootehnie; c) Agro-geologie; d) Zoologie aplicată. Specialităţile care urmau să fie dezvoltate în cadrul celor patru catedre erau: a) Fito-tehnie; b) Ameliorarea plantelor; c) Medicină veterinară şi bacteriologie; d) Economie rurală; e) Economie politică şi cooperaţie; f) Anatomie şi fiziologie a animalelor domestice; g) Mineralogie; h) Contabilitate; i) Topografie.

Facultatea de Ştiinţe Agricole din Chişinău a fost înzestrată cu următoarele bunuri imobiliare: a) Clădiri: Localul liceului Nr. 3 (fost Sfatul Ţării), din Chişinău; Muzeul Naţional din Chişinău cu toate clădirile învecinate situate între străzile Leovei, Unirii, Cuza-Vodă şi Kogălniceanu; Imobilul „Ograda Armenească” din Chişinău; b) Ferme: Ferma Costiugeni[48], în suprafaţă de 177 ha; Ferma Vasilcău-Trifăuţi, în suprafaţă de 450 ha; Via experimentală Costiugeni, în suprafaţă de 39 ha; Pepiniera Bucovăţ, în suprafaţă de 168 ha;

---

[45] *Expunerea de motive prezentată Adunării deputaţilor privind înfiinţarea unui institut de învăţământ superior agricol în Basarabia,* în „Monitorul Oficial”, nr. 46/31 mai 1933, p. 5.

[46] Haralambie Vasiliu, *op. cit.*, p. 158.

[47] Irina Livezeanu, *op. cit.*, p. 277.

[48] Pe moşiile Costiujeni a fost înălţat Spitalul Clinic de Psihiatrie cu colonie agricolă. La 16 septembrie 1893 au fost finisate primele imobile. A se vedea C. Ţurcanu, I. Stoiev, *Istoria spitalului clinic de psihiatrie „Costiujeni”*, Chişinău, 1995, p. 50. În anul 1921, în urma reformei agrare, spitalul a fost expropriat şi ferma agricolă a trecut în patrimoniul Ministerului de Agricultură. În anul 1929 ferma a trecut la Regia exploatărilor agricole, iar în anul 1933, în baza legii de înfiinţare a Facultăţii de Ştiinţe Agricole în Chişinău, a intrat, împreună cu alte bunuri în patrimoniul acestei Facultăţi. A se consulta *D. Rezident Regal Dinu Simian vizitează instituţiile practice ale Facultăţii de Ştiinţe Agricole*, în „Neamul Românesc”, an XXXIII, nr. 220, 6 octombrie, 1938, p. 2.

Terenurile în suprafaţă de 979 ha şi clădirile afectate ale şcolii de iarnă din Manzâr; Ferma Todireşti, judeţul Tighina, în suprafaţă de 46 ha; Staţiunea Viticolă Nr. 2, Chișinău[49].

Până în 1936, Facultatea de Ştiinţe Agricole din Chișinău a beneficiat de reparaţia a 50 de camere în fostul sediu al „Sfatului Ţării", au fost instalate calorifere noi, lumină electrică, gaz şi apă canal. Laboratoarele de Chimie agricolă, Fitotehnie, Pomi şi Viticultură, Geniul rural, Seminarul de Economie rurală, Institutul de Zoologie aplicată, Laboratorul de Agrogeologie şi o Casă de vegetaţie au fost aduse la condiţii moderne de funcţionare. Au mai fost instalate trei amfiteatre, o aulă şi o sală spaţioasă de bibliotecă pentru studenţi[50]. Astfel, Facultatea de Ştiinţe Agricole din Chișinău a intrat pe făgaşul unei instituţii moderne de învăţământ superior din Basarabia interbelică.

În 1937 au avut loc două mari Conferinţe ce abordau tematica zootehniei. Prima Conferinţă a fost ţinută la Turda şi prezidată de profesorul I. Oţoiu de la Academia de Înalte Studii Agronomice din Cluj, pentru întocmirea unui *program de activitate zootehnică în Transilvania*". A doua Conferinţă a avut loc la şcoala de agricultură de la Roman, sub preşedinţia profesorului Cardaş Agricola de la Facultatea de Ştiinţe Agricole din Chișinău, „pentru stabilirea unui program de activitate zootehnică în Moldova întregită"[51]. Importanţa dezvoltării sectorului zootehnic rezida în deschiderea unor perspective largi în viitor şi constituia o afirmare a capacităţii agronomilor în acest domeniu.

Preocupat de evoluţia sectorului zootehnic, Cardaş Agricola a popularizat din plin ideea cu privire la *Zootechnicizarea ţării* „în care caută a dovedi că economia rurală trebuie îndrumată către creşterea de vite, ca mai rentabilă faţă de cultura plantelor, şi defineşte astfel şi rostul învăţământului agricol de a fi îndrumat către studiul animaculturii"[52]. În acel moment, Facultatea de Ştiinţe Agricole de la Chișinău înregistra cheltuieli în sumă de 20 900 000[53] lei, lucru care a atras critici la adresa lui Cardaş Agricola pe marginea preocupării acestuia în vederea extinderii studierii aprofundate a sectorului zootehnic[54]. De fapt, problema fundamentării zootehniei ca ramură indispensabilă agriculturii

---

[49] *Lege pentru transformarea secției de Științe Agricole de pe lângă Universitatea din Iași în Facultatea de Științe Agricole a Universității din Iași cu sediul la Chișinău*, în „Monitorul Oficial", nr. 46/31 mai 1933, p. 7.

[50] Haralambie Vasiliu, *op. cit.*, p. 161.

[51] N. Popovici-Lupa, *Organizarea producției animale la școlile de agricultură*, în „Universul", an 54, nr. 291, 22 octombrie 1937, p. 6.

[52] Ștefan Stelian *Zootechnificarea țării*, în „Dreptul Nostru", an XIV, nr. 5, mai 1938, p. 26.

[53] *Ibidem*, p. 27.

[54] Identificăm în scrierile vremii o vădită aversiune a opiniei publice faţă de creşterea animalelor, sectorul zootehnic nefiind văzut ca o bază solidă pentru economia statului. A se vedea,

românești a fost materializată încă din 1930, odată cu înființarea Institutului Național Zootehnic, creat de Ministerul Agriculturii pe lângă Facultatea de medicină veterinară. Scopul acestui Institut era de a „cerceta, teoretic și practic, toate chestiunile zootehnice naționale precum și de a servi la specializarea absolvenților Facultăților de medicină veterinară, științe naturale și ai Academiilor de înalte studii agronomice”[55]. Așadar, viziunile lui Cardaș Agricola erau în strânsă concordanță cu politica economică a statului și dezideratele agricole care au luat amploare în anii 1930.

Facultatea de Științe Agricole de la Chișinău organiza în 1938 cursuri cu durata de până la un an adresate țăranilor din Basarabia. Depistăm în presa timpului anunțuri cu privire la efectuarea cursurilor de mecanică agricolă, desfășurate atât teoretic cât și practic. Aspectul teoretic era studiat la „stațiunile de încercare de la București, iar stagiul practic era realizat la fabricile de mașini agricole”[56]. Proiectul pentru implementarea unor astfel de cursuri a costat statul român 1 500 000 lei. Pe linie zootehnică, se organizau cursuri cu durata de câteva zile pentru creșterea oilor. O rasă productivă de ovine în Basarabia o constituiau oile Karakul[57].

Între anii 1934–1940 au absolvit Facultatea de Științe Agricole de la Chișinău 503 studenți dintre care 74 de femei. Analizând statistica absolvenților (*Tabelul 2*) observăm o creștere evidentă a numărului acestora din 1934 până în 1938, pentru ca între 1939–1940 să asistăm la o descreștere radicală – de la 193 de studenți în anul 1938 la 99 în 1939 și 35 de studenți în fatidicul an 1940.

Tabelul 2. Evoluția absolvenților înscriși la Facultatea de Științe Agricole de la Chișinău (1934–1940)[58]

Nr.	Anul	Bărbați	Femei	Total
1.	1934	26	3	29
2.	1935	42	6	48
3.	1936	33	7	40
4.	1937	48	11	59
5.	1938	159	34	193

de exemplu, Ștefan Stelian, *Bună credință și logică agronomică*, în „Dreptul Nostru”, an XIII, nr. 7–8, iulie-august 1937, pp. 31–32.

[55] *Raționalizarea creșterii animalelor în România. Rolul important al Institutului Zootehnic. Ce este și ce face acest institut*, în „Adeverul”, an 46, nr. 15006, 3 decembrie 1932, p. 4; *Institutul Național Zootehnic*, în „Universul”, an 50, nr. 150, 5 iunie 1933, p. 36.

[56] „Argus”, an XXVIII, nr. 7661, 23 octombrie 1938, p. 6.

[57] „Argus”, an XXVIII, nr. 7429, 17 ianuarie 1938, p. 3.

[58] Valerian Balan, Gheorghe Cimpoieș, Gheorghe Donica [et al.], *Absolvenții Universității Agrare de Stat din Moldova (1933–2013)*, Chișinău, Editura UASM, 2013, pp. 7–9.

Nr.	Anul	Bărbați	Femei	Total
6.	1939	87	12	99
7.	1940	34	1	35
Total		**429**	**74**	**503**

Cauzele descreșterii radicale, începând cu 1939 a absolvenților de la Facultatea de Științe Agricole din Chișinău au fost provocate de mișcarea antisemită în mediul universitar și „mișcările studențești care au afectat România din 1922”[59]. În 1936, accesul studenților evrei în Facultatea de Agronomie și în alte instituții de învățământ secundar a fost interzis mai multe zile la rând. Tinerii evrei care încercau să depășească punctul de control improvizat la intrarea în clădire „erau bătuți, și deci îndepărtați cu forța”[60]. Antisemitismul a luat amploare în timpul guvernului lui Octavian Goga (28 decembrie 1937 – 10 februarie 1938)[61].

Publicarea la 21 ianuarie 1938 a decretului nr. 169 privind revizuirea cetățeniei a impus cetățenii evrei din România la justificarea dreptului la cetățenie. În presa timpului depistăm articole cu un vădit caracter antisemit la adresa studenților. De exemplu, ziarul *Porunca Vremii* titra pe pagina a treia în 1939: „Nici Academiile n-au scăpat de pacostea judaică. *La Academia de Științe Agricole* (Chișinău) sunt la 394 studenți, 20 evrei la 56 studente, 14 sunt evreice”[62]. Conform „aprecierilor”, în 1939, la Academia de Agronomie din Cluj învăța un student evreu[63]. Așadar, presiunea socială și marginalizarea evreilor către 1939 a cauzat micșorarea drastică a numărului studenților care-și făceau studiile la Facultatea de Științe Agricole de la Chișinău.

Aprecierile identificate în istoriografia actuală pe marginea activității

---

[59] Irina Livezeanu, *op. cit.*, p. 156.

[60] Alberto Basciani, *op. cit.*, p. 341.

[61] Funcționarii publici evrei la fel au avut de suferit pe fundalul antisemitismului. Un caz de rezonanță a fost cel al arhitectei de origine evreiască din Bălți – Etti Rosa Ludvig Spirer. A se vedea studiul semnat de Ana Molcosean, *Pagini din activitatea profesională a arhitectei Etti Rosa Ludvig Spirer în orașul Bălți (1931–1939)*, în „Tyragetia”, (Serie nouă), nr. XVIII, 2024, pp. 193–202.

[62] *Jidanii în Universitate. La Iași – 641. La Cernăuți – 192*, în „Porunca Vremii”, an VIII, nr. 1347, 7 mai 1939, p. 3.

[63] *Universitatea din Cluj adăpostește aproape 400 de studenți evrei*, în „Porunca Vremii”, an VIII, nr. 1346, 5 mai 1939, p. 3. Datele statistice arată că între 1936 și 1938 Facultatea de Științe Agricole de la Chișinău a avut de suferit ca urmare a fenomenului antisemit din România. Dacă în anul universitar 1936–1937 la Chișinău își făceau studiile 450 de studenți dintre care 56 erau femei, atunci în următorul an (1937–1938), studiau 239 de bărbați și 31 de femei. *Anuarul statistic al României, 1936–1937*, București, Imprimeria Națională, 1939, p. 252; *Anuarul Statistic al României, 1937–1938*, București, Imprimeria Națională, 1940, p. 290.

Facultăţii de Ştiinţe Agricole de la Chişinău tratează într-un mod pesimist inaugurarea singurei instituţii de învăţământ superior din Basarabia interbelică. Irina Livezeanu menţionează că transferarea Facultăţii la Chişinău „a fost mai dificil decât se aştepta, căci guvernul a blocat iniţial unele din fondurile promise şi chiar atunci când acest obstacol a fost depăşit, banii pentru angajarea cadrelor didactice suplimentare au venit cu întârziere”[64]. Ministerul Agriculturii administrase în 1935 „doar 9 milioane din cele 21 de milioane promise anterior. Guvernul avea o atitudine indiferentă faţă de această Facultate, care acoperă nevoile vitale ale regiunii, comportamentul său compromite procesul de românizare din Basarabia...”[65]. Dincolo de problemele birocratice existente în politica statului român, considerăm că înfiinţarea acestei Facultăţi a contribuit într-o mare măsură la prosperarea sectorului agricol din Basarabia pe linia furnizării specialiştilor cu pregătire avansată în domeniul ştiinţelor agricole.

Activitatea celor două instituţii de învăţământ superior de la Cluj şi Chişinău a fost perturbată de rapturile teritoriale din vara anului 1940 atunci când nord-vestul Transilvaniei a fost anexat de Ungaria ca urmare a Dictatului de la Viena (30 august 1940), iar Basarabia şi nordul Bucovinei au fost anexate de Uniunea Sovietică conform prevederilor Protocolului Adiţional Secret al Pactului Molotov-Ribbentrop încheiat la Moscova între Germania nazistă şi URSS la 23 august 1939. La 15 octombrie 1940, în Monitorul Oficial al României ciuntite este publicat *Decretul-lege pentru reglementarea situaţiunii instituţiilor de învăţământ superior şi de artă din Cernăuţi, Chişinău şi Cluj şi a personalului respectiv.* Astfel, conform articolului II, „Facultatea de agronomie (ştiinţe agricole) de la Chişinău, se mută la Iaşi cu întreg inventar şi personal de toate categoriile, în vederea lichidării. Personalul acestei facultăţi va fi repartizat prin decizie ministerială, de Ministerul Educaţiunii Naţionale, Cultelor şi Artelor la celelalte facultăţi de agronomie din ţară, sau la instituţiuni similare, cu respectarea drepturilor câştigate. Inventarul existent va fi repartizat tot de minister altor instituţiuni similare”. În baza articolului VI al *Decretului-lege* menţionat, se specifica că „Facultatea de Agronomie din Cluj se mută la Timişoara, cu întregul inventar şi personal de toate categoriile şi se încadrează în politehnica locală”[66].

Conchidem că problema învăţământului superior în domeniul agricol din Transilvania şi Basarabia a preocupat statul român încă din anul 1919. În ambele

---

[64] Irina Livezeanu, *op. cit.*, p. 278.

[65] Alberto Basciani, *op. cit.*, p. 248.

[66] *Decretul-lege pentru reglementarea situaţiunii instituţiilor de învăţământ superior şi de artă din Cernăuţi, Chişinău şi Cluj şi a personalului respectiv*, în „Monitorul Oficial”, nr. 241/15 octombrie 1940, p. 4. A se vedea Decretul-lege publicat în „Universul”, an 57, nr. 287, 18 octombrie 1940, p. 6.

provincii, instituţiile de învăţământ Academia de Înalte Studii Agronomice Cluj și Facultatea de Ştiinţe agricole de la Chișinău, au îndeplinit două funcţii de bază promovate de politica naţională a statului – 1) românizarea populaţiei; 2) pregătirea viitorilor specialişti în domeniul agricol. Ambele deziderate ale Regatului Român vizau integrarea celor două teritorii atât pe filiera naţională cât și pe cea economică. Predarea limbii române în două provincii unde predominau limbile vechilor administraţii, a reprezentat un prim pas în vederea omogenizării lingvistice a Transilvaniei și Basarabiei. În cel de-al doilea caz, viitorii specialişti în agricultură trebuiau pregătiţi pe baza unui concept agricol general, adoptat la nivel naţional. Ulterior, cele două regiuni agro-economice ale României din nord și est urmau să fie integrate într-un sistem economic unic centralizat.

Până la evenimentele din 1940 am putut constata o strânsă colaborare dintre cele două provincii pe linia învăţământului agricol superior: pregătirea studenţilor basarabeni la Academia de Înalte Studii Agronomice Cluj; întocmirea unui program de activitate zootehnică în vederea „zootehnicizării" ţării; organizarea conferinţelor tematice în deschiderea unor perspective economice în viitor. Aşadar, după 1925, administraţiile fiecărui judeţ au beneficiat de funcţionari calificaţi și responsabili, pregătiţi la instituţiile de învăţământ superior din ţară care și-au adus contribuţia la dezvoltarea agriculturii în Transilvania și Basarabia după reforma administrativă.

Cursuri de instruire agricolă pentru ţărani

Adoptarea *Legii pentru organizarea învăţământului agricol și casnic de gradul I și II,* precum și a celui de popularizare, a creat un sistem eficient de propagare a informaţiilor agricole în mediul rural din Transilvania, Bucovina, Basarabia și Vechiul Regat. Uniformizarea sistemului agricol și promovarea unei agriculturi moderne, bazată pe inovaţii ştiinţifice și îndrumările agronomilor, au constituit un deziderat al epocii. Astfel, demersurile autorităţilor centrale pentru dezvoltarea sectorului agricol românesc au fost canalizate prin intermediul popularizării cursurilor agricole, desfășurate pentru o perioadă relativ scurtă.

În 1929, organizaţia economică a saşilor din Ardeal anunţa deschiderea la 19 ianuarie 1930 a unui curs agricol pentru băieţii de plugari saşi de la 17 ani. Cursul urma să ţină până la 16 martie și erau preconizate 28 de ore pe săptămână. În cadrul acestuia, tinerilor urmau să li se predea diverse instrucţiuni și sfaturi „asupra progresului din Apus unde agricultura a ajuns la cel mai înalt grad de raţionalizare"[67]. La Ciacova, Camera de agricultură a judeţului Timiș-Torontal

[67] *Cursuri pentru plugarii saşi la Sibiu,* în „Patria", an XI, nr. 283, 23 decembrie 1929, p. 5.

a organizat un curs de agricultură cu durata de trei zile la care au luat parte 60 de auditori, preoţi, învăţători şi săteni[68]. Între 5 februarie şi 2 martie 1935 la Satu-Mare au fost organizate cursuri cu participarea a 24 de elevi-ţărani din 12 comune. Un curs esenţial pentru ţărani a fost acumularea cunoştinţelor teoretice şi practice de pompierit. În vederea reducerii numărului incendiilor care izbucneau în timpul recoltării păioaselor, au fost cultivate cunoştinţe de poliţie incendiară. Au mai fost predate cunoştinţe de agricultură, apicultură, pomicultură, creşterea vitelor şi valorificarea produselor, medicina practică etc[69].

Camera de agricultură din Cluj a organizat în 1936 cursuri de apicultură pentru ţărani care s-au desfăşurat în zilele de duminică şi sărbători. Acestea au avut ca obiectiv central promovarea în rândul ţăranilor a metodelor moderne de creştere a albinelor şi valorificarea produselor apicole. Conform *Anuarului Statistic al României* pentru anul 1935, în Transilvania existau 93 485 de stupi sistematici şi 83 523 de stupi primitivi. În Basarabia au fost înregistraţi 49 216 stupi sistematici şi 36 450 de stupi primitivi[70]. Constatăm aşadar, că stupii sistematici, confecţionaţi după o metodă modernă, adaptată creşterii şi exploatării albinelor, erau tot mai frecvent utilizaţi în gospodăriile ţărăneşti din cele două provincii în detrimentul celor primitivi – construiţi din produse vegetale şi acoperiţi cu lut ori scobiţi din buşteni de lemn.

O intensă propagandă agricolă a fost desfăşurată în comunele Cojocna, Boj, Jurul de Câmpie, Runcuţa, Corpadea şi Cara, în vederea introducerii grâului *Cenad 117*, care era potrivit pentru cultivare în regiunea Clujului. De asemenea, în 1936 au fost plantaţi 200 de pomi fructiferi şi 1 500 de puieţi sălbatici pentru a fi altoiţi ulterior[71].

În 1940, la câteva luni de la invazia Germaniei naziste şi a Uniunii Sovietice în Polonia, în localitatea Sânnicolau Mare au fost organizate cursuri pentru ţărani care s-au desfăşurat în perioada 26 ianuarie–15 februarie. Conferinţele au vizat: *Hrănirea raţională a animalelor şi reabilitarea câtorva plante agricole*; *Selecţionarea raselor de animale*. Un fapt interesant a fost preocuparea statului român în vederea abordării tematicii *Istoricul gazelor de luptă, întrebuinţarea şi întreţinerea măştii, efectul gazelor cu măsurile de dezinfectare şi apărarea animalelor contra gazelor*, conferinţele au fost prezidate de învăţătorul Vasile Chiriac, locotenent în rezervă şi comandantul premilitarilor[72]. În viziunea autorităţilor

---

[68] *Încheierea cursului de apicultură la Ciacova*, în „Vestul", an IV, nr. 882, 17 august, 1933, p. 3.

[69] *Noile noastre şcoale ţărăneşti*, în „Transilvania", an 66, nr. 2, martie-aprilie, 1925, pp. 85–86.

[70] *Anuarul Statistic al României: 1937 şi 1938*, Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1939, p. 436.

[71] *Rodnicele rezultate ale activităţii Camerei de agricultură din Cluj*, în „Viitorul", an XXVIII, nr. 8532, 25 iunie 1936, p. 70.

[72] *Cursul ţărănesc de gospodine din Sânicolaul-Mare*, în „Luceafărul", an VI, nr. 7, 1940, p. 51.

române, declanșarea unui conflict militar și utilizarea armelor chimice devenise o realitate evidentă.

Spre deosebire de Transilvania, acolo unde țăranii au beneficiat de o bogată tematică agricolă, care s-a axat pe elaborarea unor cursuri diversificate în domeniul fitotehniei și a zootehniei, în Basarabia, cursurile agricole au vizat mai mult creșterea animalelor. În 1937, catedra de zootehnie a Facultăţii de Ştiinţe Agricole din Chișinău a organizat între 22 și 27 februarie cursuri practice despre creșterea și exploatarea oilor karakul-țurcană și brumărie la care au participat 51 de persoane[73]. În 1938, în Amfiteatrul Laboratorului de Zootehnie al Facultăţii de Ştiinţe agricole din Chișinău, a avut loc primul Congres al crescătorilor de oi rasa Karakul. Tematicile comunicărilor au abordat segmente variate privitoare la creșterea ovinelor[74].

O altă direcţie a sectorului zootehnic din Basarabia a vizat introducerea și popularizarea creșterii animalelor cu blană, devenind o nouă ramură a economiei rurale. Din categoria animalelor ce puteau furniza materie primă industriei prelucrătoare de blănuri pe primul loc se situau ovinele, urmate de iepurii de casă, nutria, vulpea argintie, nurca americană și dihorul. Astfel, la 20–27 februarie 1939, la Catedra de Zootehnie a Facultăţii de Agronomie din Chișinău s-au desfășurat cursuri practice despre: 1) *Creșterea și exploatarea oilor pentru pielicele Karakul, Karakul Țurcană și Țurcană Brumărie;* 2) *Cursuri practice despre creșterea și exploatarea iepurilor de casă*[75]. La nivelul întregului Regat român atestăm o creștere exponenţială a numărului iepurilor de casă. Astfel, dacă în 1936, în România erau 88 153 de capete, în 1937 au fost numărate 117 672 de exemplare. Ca urmare a reorganizării teritoriului României în zece ţinuturi în 1938, statistica efectuată în domeniul agriculturii la nivelul întregului Regat pune în dificultate extragerea datelor reprezentative pentru provinciile Transilvania și Basarabia pe marginea elaborării unei analize a dezvoltării sectorului cunicul din aceste două teritorii. Așadar, în 1937, au rezultat următoarele cifre care indică ponderea iepurilor de casă în rândul animalelor cu blană: Olt – 5 175 capete; Bucegi – 17 879; Marea – 1 105; Dunărea de Jos – 4 313; Nistru – 13 341; Prut – 8 987; Suceava – 12 141; Mureș – 16 229; Someș – 12 705; Timiș – 25 797[76]. Din cele expuse anterior, deducem că în zonele montane creșterea iepurilor de casă era mai dezvoltată în raport cu cele de șes și câmpie.

Cursurile de instruire în domeniul agricol destinate țăranilor au făcut parte dintr-un proiect amplu al statului român cu referire la extinderea celor două

[73] *Cursuri zootehnice la Chișinău*, în „Universul", an 54, nr. 63, 5 martie 1937, p. 6.

[74] „Foaia Plugarilor", nr. 1–2, 1938, p. 43.

[75] *Ibidem*, nr. 1–2, 1939, p. 49.

[76] *Anuarul Statistic al României: 1939 și 1940*, București, Imprimeria Naţională, 1940, p. 451.

ramuri de bază ale sectorului agricol: fitotehnia și zootehnia. Conform datelor identificate, observăm un puternic interes al statului manifestat în domeniul dezvoltării sectorului zootehnic în anii 1930. Un obiectiv al creșterii animalelor l-a constituit exportul acestora în țări precum: Austria, Cehoslovacia, Italia, Germania, Palestina sau Grecia. De exemplu, în prima jumătate a anului 1934, România a exportat 17 480 de bovine, pentru ca numărul acestora să se majoreze la 37 376 de capete în 1935 în aceeași perioadă. La fel, a crescut exponențial numărul porcinelor comercializate peste hotarele țării, de la 28 044 porci vii exportați în 1934 la 43 029 animale exportate în 1935. Numărul ovinelor pentru export a crescut de la 24 751 la 53 336 în 1935. O cerere majoră pe piața externă au reprezentat-o caii. Astfel că, în 1934, în prima jumătate a anului România exportase doar 123 de capete, pe când în 1935 au fost vânduți 1 733 de cai[77].

Expozițiile agricole

Organizarea expozițiilor agricole în România întregită a făcut parte din strategia națională a statului, având ca obiectiv integrarea noilor provincii în structura identitară comună și stimularea cooperării cu Vechiul Regat. Privite în ansamblu, aceste expoziții urmăreau promovarea progresului tehnic și științific în agricultură, precum și încurajarea producției și a schimburilor comerciale între noile regiuni ale țării.

În 1921 a fost organizată prima manifestare cu caracter mixt a expoziției-târg „care avea rolul de a demonstra profilul economic al fiecăreia din regiunile alipite”[78]. Varietatea de produse prezentate la expoziția bucureșteană a lăsat o impresie puternică asupra privitorilor. Publicistul Mihail Manolescu menționa: „Expoziția de la 1921 a fost cel dintâi strigăt de bucurie al românilor când și-au descoperit comorile României Mari”[79]. În 1923 a fost inaugurată expoziția Moldovei istorice la care au participat „mai mulți vinificatori și pomicultori din județele basarabene, premiul întâi în pavilionul viticulturii și vinificației fiind acordat viticultorului Zaporoșcenco din județul Cahul, care a prezentat o colecție de 116 soiuri de struguri și varietăți de vin”[80]. În 1925, la Chișinău a fost organizată Expoziția Generală și Târgul de Mostre, prilej care a urmărit consolidarea

[77] Roman Cresin, *Exportul animalelor vii în prima jumătate a anului 1935*, în „Prezentul Economic, Financiar, Social”, an I, nr. 135, 17 iulie 1935, p. 1.

[78] Ana Iriciuc, *Expozițiile și târgurile – elemente ale propagandei economice românești*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, nr. XXXD, 2011, p. 346.

[79] Citat după Gheorghe Palade, Mihai Ursu, *Expoziția generală din 1925 de la Chișinău,* în „Identitățile Chișinăului: Orașul interbelic”, ediția a 5-a, 1–2 noiembrie 2018, Chișinău, Editura Bons-Offices, 2020, p. 172.

[80] Gheorghe Cojocaru, *op. cit.*, p. 166.

autorităţii statului român după rebeliunea de la Tatarbunar şi să „întărească spiritul de încredere în perspectiva funcţionării instituţiilor româneşti în Basarabia, în capacitatea lor de a organiza provincia sub aspect economic”[81].

În paralel, în 1925, la Timișoara s-a „desfășurat Expoziţia zootehnică regională, cu participarea judeţelor Arad, Caraş-Severin, Hunedoara şi Timiş-Torontal. Manifestarea era organizată sub înaltul patronaj al Alteţei Sale Regale Carol, Principele moştenitor”[82]. Expoziția a avut și rolul de etalare a puterii regale în zona imediat învecinată cu Ungaria. Un aspect important în cadrul acesteia îl constituia faptul că Regina Maria venea pentru prima dată în Timișoara[83]. Vizitele regale în noile teritorii românești au reprezentat una din modalităţile de instituire a autorităţii regale. Prima vizită a suveranilor români în Transilvania a avut loc în 1919, urmată de cea întreprinsă în Basarabia un an mai târziu (1920).

Legea pentru organizarea învăţământului agricol și casnic de gradul I și II și de popularizare, adoptată în 1929, prevedea un set de măsuri destinate stimulării dezvoltării agriculturii. Între atribuţiile instituţiilor aflate în subordinea Ministerului Agriculturii și Domeniilor se regăsea și organizarea expoziţiilor cu tematică agricolă. Astfel, la 29 septembrie 1929, la ferma Camerei de Agricultură din judeţul Bălţi, a fost organizată o expoziţie agricolă care a stârnit un interes deosebit în rândul plugarilor din împrejurimi (*Anexa 1*). Scrierile vremii atestă faptul că „agricultorii văzând că pentru exemplare frumoase de vite se dau premii, se vor sfătui să aducă în viitor materiale şi mai frumoase, apoi văzând diferite produse agricole se interesează cum de s-au obţinut şi desigur vor căuta să capete și ei produse agricole frumoase”[84]. La expoziţie au fost prezentate cabaline, bovine, porcine, ovine şi produse agricole. În calitate de premii au fost oferite medalii de argint și bronz, însoţite de sume a câte 2 000 de lei pentru medalia de argint şi 1 000 de lei pentru medalia de bronz. Diplomele de încurajare au fost acordate împreună cu suma de 400 de lei.

Pentru a obţine venituri financiare în cadrul expoziţiilor au fost emise bilete pentru vizitatori. De exemplu, în 1933, biletele de intrare la expoziţia-târg de la Chișinău aveau valoarea nominală de 5 lei. Au fost imprimate 2 130 de bilete cu

---

[81] Gheorghe Palade, Mihai Ursu, *op. cit.*, p. 172.

[82] Ioan Ungureanu, *Politici de stimulare a performanţei agricole, a vieţii rurale și a industriei casnice în perioada interbelică (expoziţii, târguri, concursuri, congrese, forme asociative ș.a.)*, în „Carpica”, nr. XXVII, 1998, p. 266.

[83] Fl. Carauleanu, *Expoziția zootehnică de la Timișoara – întreaga familie Regală participă la inaugurare,* în „Viitorul”, an XVIII, nr. 5274, 2 octombrie 1925, p. 6.

[84] T. Cernețchi, *Expoziția agricolă din 1929*, în „Plugarul: Buletinul Camerei de Agricultură a județului Bălți”, nr. 3, 1930, pp. 1–2.

o valoare totală de 10 650 de lei. Pe biletul de intrare era inscripţionat următorul text: „Nu-l aruncaţi! Cumpărând ciorapi ADY în pavilionul I. GOREȘTI, vi se restituie preţul acestui bilet" (*Anexa 2*). Prin urmare, introducerea biletelor de intrare la expoziţiile agricole a reprezentat o formă simplistă de încurajare a vizitatorilor să achiziţioneze produsele aflate în cadrul expoziţiei.

În 1932, cu ocazia inaugurării noilor clădiri ale laboratoarelor de la Academia de Înalte Studii Agronomice de la Cluj, Regele Carol al II-lea a vizitat și expoziţia-târg organizată în acest scop[85]. Astfel, expoziţiile agricole au avut un rol important și în sfera politică, reușind să aducă în regiunile-cheie importanţi oameni de stat care să consolideze prezenţa românească.

Abordând retrospectiv periodicitatea organizării expoziţiilor agricole în România după Marea Unire, putem evidenţia următoarele: „1921 – expoziţiile-târg din București și Chișinău, în 1924 expoziţiile din Iași și Cluj (zootehnică), în 1925 expoziţia zootehnică din Chișinău, în 1929 expoziţia din pavilionul agriculturii și Muzeul agricol din Parcul Carol; tot în 1929 expoziţia din Constanţa, făcută cu ocazia semicentenarului Dobrogei; în 1931 expoziţia zootehnică din Timișoara și în fine în 1932 expoziţia agricolă din Cluj"[86]. Alături de cele enunţate anterior, au fost organizate expoziţii regionale și zonale cu caracter viticol, horticol, agricol, avicol (*Anexa 3*) etc.

În 1938 urma să fie organizată o expoziţie agricolă naţională care avea următoarele obiective: 1) Inventarierea amănunţită și realistă a rezultatelor obţinute de colectivitatea agricolă în îmbunătăţirea activităţii de bază a populaţiei ţării; 2) Redarea tuturor progreselor și realizărilor agriculturii românești; 3) Expoziţia trebuia să constituie un puternic element de propagandă și de manifestare colectivă a producţiei agricole; 4) Să fie scoase în evidenţă cele mai de seamă realizări ale aplicabilităţii tehnicii în agricultură. Expoziţia Agricolă Naţională urma să cuprindă 11 secţiuni: Propaganda agricolă și învăţământul agricol; Știinţa în serviciul agriculturii; Producţiunea agricolă vegetală; Viticultura și horticultura; Pădurile; Producţiunea animală; Vânătoarea; Piscicultura; Valorificarea producţiunii agricole; Industriile agricole; Maşinile agricole[87]. Expoziţia preconizată în 1938 a fost amânată pentru 1939[88].

În anul 1939, din motiv că existau dificultăţi în vederea procurării fondurilor

---

[85] *M. S. Regele Carol II și agricultura*, în „Albina", an XXXVII, nr. 22, 8 iunie 1934, p. 7.

[86] Ioan C. Vasiliu, *Expoziţia agricolă naţională. Ce va fi și mai ales ce ar trebui să fie*, în „Prezentul Economic, Financiar, Social", an IV, nr. 1038, 22 iulie 1938, p. 1.

[87] *Precizarea normelor pentru organizarea unei expoziţii agricole naţionale*, în „Monitorul Oficial", nr. 266/15 noiembrie 1938, p. 12.

[88] *Expoziţia agricolă va fi organizată în luna mai 1939*, în „Tempo!", an VI, nr. 1589, 9 septembrie 1938, p. 1.

necesare organizării expoziţiei agricole, precum şi fiindcă din cauza epizootei de febră aftoastă care bântuia, a rezultat că era foarte greu şi foarte periculos de a se organiza în cadrul expoziţiei o secţie zootehnică. Prin urmare, conform articolului 1 al deciziei nr. 75 333 a Ministerului Agriculturii şi Domeniilor din 20 martie 1939, Expoziţia Naţională Agricolă planificată pentru luna mai 1939 nu a mai avut loc[89].

Expoziţiile agricole organizate în România interbelică au avut un impact pozitiv asupra dezvoltării spiritului de iniţiativă şi a concurenţei în rândul ţăranilor, crescătorilor de animale şi cultivatorilor. Acordarea de recompense – fie sub formă financiară, fie prin distincţii simbolice, precum diplome şi medalii pentru participanţii care prezentau produse deosebite, a stimulat modernizarea continuă a agriculturii, în acord cu ritmurile economice europene şi mondiale.

Agricultura din Transilvania și Basarabia în statistica vremii

Între 1925 şi 1936, sectorul agricol din Transilvania şi Basarabia a cunoscut o puternică dezvoltare a ramurilor fitotehniei şi zootehniei. Reforma administrativă din 1925 a creat condiţiile necesare pentru dotarea noilor unităţi administrativ-teritoriale (comune şi judeţe) cu personal agronomic, în vederea promovării intensive a metodelor moderne de cultivare a plantelor şi creştere a animalelor, popularizarea cunoştinţelor agricole prin intermediul cursurilor şi a expoziţiilor precum şi pentru aplicarea politicilor de omogenizare şi unificare a sectorului agricol în provinciile alipite la România în 1918. Anul 1936 marchează limita superioară a analizei statistice referitoare la cultivarea plantelor, întrucât ulterior datele oficiale au vizat agricultura României la nivel naţional, iar din 1938 statistica românească s-a bazat pe informaţiile colectate din cele zece ţinuturi rezultate în urma reformei administrative. Privită în ansamblu, dezvoltarea fitotehnică din Transilvania şi Basarabia reflectă efortul statului român de a impulsiona agricultura, în pofida dificultăţilor generate de Marea Criză din 1929.

Tabelul 3. Suprafaţa culturilor agricole în Transilvania şi Basarabia în 1925 comparativ cu anul 1936 (în hectare)[90]

Specificarea culturii	**Transilvania**		**Basarabia**	
	1925	**1936**	**1925**	**1936**
Cereale	2 220 832	2 577 883	2 495 628	2 707 984
Fâneţuri arficiale	197 130	300 256	65 118	67 430

[89] *Decizia nr. 75 333 a Ministerului Agriculturii şi Domeniilor cu privire la anularea Expoziţiei Agricole*, în „Monitorul Oficial", nr. 71/24 martie 1939, p. 20.

[90] Datele au fost preluate din *Anuarul Statistic al României, 1926*, Bucureşti, Tipografia Curţii Regale, 1927, pp. 40–45; *Anuarul Statistic al României, 1937 şi 1938*, Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1939, pp. 416–417.

Specificarea culturii	Transilvania		Basarabia	
	1925	1936	1925	1936
Culturi alimentare	118 589	147 952	98 965	90 793
Plante industriale	52 554	65 750	204 134	248 856
Fânețe naturale și pășuni	2 462 769	2 121 312	442 516	374 469
Culturi arborescente și arbuști	144 021	138 203	159 084	134 158

Datele prezentate în *Tabelul 3* creionează o evoluţie ascendentă a culturilor cerealiere, vizibilă în ambele provincii. Totodată, suprafaţa ocupată de fâneţurile artificiale s-a extins, pe fondul dezvoltării sectorului zootehnic românesc în anii 1930. În Transilvania, suprafaţa destinată culturilor alimentare a crescut exponenţial în decurs de 11 ani, cu 29 363 de hectare, în timp ce în Basarabia aceasta s-a redus cu 8 172 de hectare. În schimb, cultura plantelor industriale a înregistrat o cerere semnificativă atât în Basarabia, cât și în Transilvania. În cazul ambelor provincii se remarcă diminuarea suprafeţelor destinate fâneţelor naturale și pășunilor, explicabilă prin transformarea acestora în terenuri arabile. Cultura arborilor și arbuștilor fructiferi a cunoscut, între 1925 și 1936, o scădere a suprafeţelor cultivate în ambele teritorii românești, pe fondul extinderii masive a celorlalte culturi, în special a grâului. Această cultură a cunoscut un puternic progres „mai ales datorită concursului dat de guvern pentru mărirea suprafeţelor însămânţate și pentru valorificarea produselor”[91]; „taxele vamale de export au fost suprimate (1931); primele de export au ajuns în 1931/1932 la 10 000 lei de vagon de grâu exportat, la 13 000 lei de vagon de făină, cheltuielile fiind apoi recuperate prin taxe de pâine”[92]. Extinderea suprafeţelor cultivate a contribuit la obţinerea unor cantităţi majorate și variate de produse agricole. Redăm într-o formă extinsă un tablou al culturilor agricole recoltate în Transilvania și Basarabia în 1925 comparativ cu 1936.

[91] Codruţa Bugarin, Ion Pavelescu, Ioan Scurtu, „Economia Basarabiei în anii 1918–1940”, în Ioan Scurtu (coord.), *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998*, ediţia a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Semne, 1998, p. 144.

[92] Vlad Georgescu, *Istoria românilor: De la origini până în zilele noastre,* București, Editura Humanitas, 1992, p. 214. În 1933 Banca Românească a expediat sucursalei Târgu-Mureș o circulară în care se indica colectarea urgentă a următoarelor informaţii: 1) Câte hectare au fost însămânţate cu grâu în judeţ și cum se prezintă semănăturile de grâu? 2) Ce producţie de grâu se prevede pentru anul acesta în judeţ? 3) Care este cantitatea de grâu care se consumă anual în judeţ? 4) Câte și care anume sunt localităţile din judeţ unde funcţionează oboare oficiale? 5) Care sunt gările din judeţ de unde se expediază mai multe vagoane cu grâu?. ANDJ Mureș, Fond *Banca Românească,* Sucursala Tg. Mureș, dosar nr. 1, f. 20.

Tabelul 4. Cantitatea de culturi agricole recoltate în Transilvania și Basarabia în 1925 comparativ cu anul 1936[93]

Specificarea culturilor	**Transilvania**		**Basarabia**	
	1925	**1936**	**1925**	**1936**
Cereale (în chintale)				
Ovăz	2 037 158	2 927 737	237 893	500 693
Grâu de toamnă	1 0795 177	13 008 106	2 257 721	6 307 203
Grâu de primăvară				
Porumb	10 508 873	12 461 844	4 211 910	12 160 684
Mei	12 680	4 414	19 909	43 303
Orz de toamnă	1 704 864	1 830 307	1 516 165	6 815 124
Orz de primăvară				
Hrișcă	35 473	1 755	1 547	6 613
Secară de toamnă	963 191	1 113 764	334 503	1 415 240
Secară de primăvară				
Măturі (sorg)	-	25 472	-	2 650
Fânețe artificiale și alte culturi furajere (în chintale)				
Lucernă (furaj)	2 376 719	1 833 084	40 872	234 325
Lucernă (semințe)		31 606		125
Trifoi (furaj)	2 017 516	3 606 170	5 903	110 802
Trifoi (semințe)		60 121		40
Alte fânețe artificiale	1 578 161	1 933 637	266 179	256 241
Rădăcini de nutreț	1 388 582	3 085 122	375 753	1 103 623
Dughie (furaj)	66 001	93 923	13 5813	433 165
Dughie (semințe)		-		-
Culturi alimentare (în chintale)				
Bob	5 727	6 495	1 556	1 291
Fasole	46 452	35 654	116 789	82 449
Fasole printre porumb	441 638	471 842	13 405	38 179
Linte	52 040	44 237	88 064	22 737
Lupin	-	-	-	-
Mazăre	25 497	28 564	3 344	20 812
Năut	-	456	-	19 043
Ceapă	278 114	521 164	89 332	115 680
Cartofi	6 421 010	8 349 992	970 533	1 859 355
Cartofi printre porumb	517 346	1 198 551	29 602	110 199
Varză	1 001 834	966 279	557 845	256 018
Pepeni verzi și galbeni	44 775	358 692	315 824	810 822
Dovleci	53 682	179 578	83 214	130 786
Dovleci printre porumb	1 724 424	6 240 686	473 024	3 187 122
Alte legume	460 890	322 153	36 315	96 032

[93] *Anuarul Statistic al României, 1926,* București, Tipografia Curții Regale, 1927, pp. 44–47; *Anuarul Statistic al României, 1937 și 1938,* București, Imprimeria Națională, 1939, pp. 416–417.

Specificarea culturilor	Transilvania		Basarabia	
	1925	1936	1925	1936
Plante industriale (în chintale)				
Cânepă (fuior)	72 249	139 979	13 238	58 371
Cânepă (seminţe)	44 910	91 632	19 988	58 564
In (fuior)	7 215	7 081	7 825	26 899
In (seminţe)	9 488	10 381	21 996	18 966
Rapiţă	29 416	53 050	13 732	221 225
Mac	-	7 017	-	3 176
Floarea-soarelului	63 935	156 601	333 599	1 333 151
Sfeclă-de-zahăr	1 792 647	1 340 395	2 052 689	612 330
Cicoare	-	1 680	14	110
Ricin	-	104	-	9 972
Hamei	-	33	-	9
Soia	-	5 270	-	194 919
Tutun	21 295	47 881	37 095	28 380
Anison	-	-	-	1 372
Muştar	-	49	-	40 029
Bumbac	-	-	-	737
Alte plante	4 905	22 617	7 355	7 177
Fâneţe naturale şi păşuni (în chintale)				
Fâneţe naturale	16 189 768	17 845 888	236 681	484 115
Păşuni	-	-	-	-
Culturi arborescente şi arbuşti (în chintale)				
Livezi de pruni	1 004 211	1 200 703	652 179	395 174
Alţi pomi fructiferi	1 394 192	-	781 025	-
Vii pe rod (în hectolitri)				
Producători direcţi	1 072 232	1 418 745	2 490 198	1 742 905
Altoită pe viţă americană				

Datele din *Tabelul 4* redau o imagine detaliată a progresului agriculturii românești pe parcursul a 11 ani. În pofida crizei economice, cultura plantelor s-a dovedit un element strategic, producţia fiind adaptată atât la cerinţele pieţei interne, cât şi la necesităţile exportului. O creştere semnificativă a cantităţii de cereale recoltate se remarcă în cazul ovăzului, grâului, porumbului, orzului şi secarei, urmată de mei şi hrişcă. În 1936, în ambele provincii românești era deja practicată cultivarea sorgului. Totodată, fâneţele artificiale şi culturile furajere au înregistrat un progres constant, impulsionat de dezvoltarea sectorului zootehnic, care începea să ocupe un loc solid în economia statului. Creşterea numărului populaţiei, de la 16 687 359 de oameni în 1925 la 19 319 330 de persoane în 1937[94], a contribuit la diversificarea culturilor alimentare şi

[94] *Anuarul Statistic al României, 1937 şi 1938*, Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1939, p. 41.

la extinderea suprafeţelor cultivate. Se constată o tendinţă de scădere a suprafeţelor cultivate cu fasole, linte, varză şi dovleci intercalaţi printre porumb. Un fapt interesant îl reprezintă cultura fasolei: ponderea recoltelor este mai ridicată în cazul fasolei semănată printre porumb decât în cazul celei cultivate pe terenuri special amenajate. Această situaţie se explică prin utilizarea raţională a solului, întrucât pe aceeaşi suprafaţă erau valorificate simultan două culturi[95].

Progresul tehnologic din perioada interbelică şi-a lăsat amprenta inclusiv asupra cultivării plantelor industriale. Acest lucru s-a caracterizat prin „sporirea intervenţionismului de stat în economie, sublinierea scopului de utilitate publică, organizarea producţiei industriale, comprimarea principiului individualismului în folosul statului capitalist, stabilirea unui regim de circulaţie şi de distribuire a bunurilor apropiat de idealul de dreptate”[96]. Astfel, plantele industriale ca inul, cânepa, rapiţa, floarea-soarelui, sfecla-de-zahăr, tutunul au fost exploatate pe larg în Transilvania şi Basarabia. Sunt atestate şi culturi noi, care nu erau cultivate pe o scară largă în 1925, acestea fiind: cicoarea, ricinul, hameiul, soia, anisonul, muştarul şi bumbacul intrate în circulaţia agricolă ulterioară.

Reducerea suprafeţei ocupate de fâneţele naturale în Transilvania şi Basarabia (*Tabelul 3*) nu a constituit un obstacol în procesul de recoltare a furajului natural. Între 1925 şi 1936, cantitatea de furaj obţinută în Transilvania a crescut cu 1 656 120 chintale, iar în Basarabia s-a înregistrat o majorare de 247 434 chintale de masă furajeră în anul 1936. Un element specific Transilvaniei a fost intensificarea creşterii prunilor, în timp ce în Basarabia livezile de pruni au furnizat cu 257 005 chintale mai puţin decât în 1925. De asemenea, producţia de vin din Basarabia, comparativ cu Transilvania, a înregistrat o scădere semnificativă în perioada 1925–1936.

Evoluţia sectorului fitotehnic din Transilvania şi Basarabia confirmă încă o dată efortul constant al autorităţilor române de a crea condiţii favorabile dezvoltării celor două provincii, în armonie cu Vechiul Regat. Acest proces s-a înscris în ampla operă de integrare şi omogenizare a unor provincii cu un trecut istoric diferit faţă de nucleul societăţii româneşti.

Odată cu încurajarea de către stat a cultivării plantelor, sectorul zootehnic a devenit în anii 1930 parte indispensabilă a economiei româneşti. Creşterea animalelor destinate utilizării în calitate de forţă de tracţiune şi a celor de producţie s-a dovedit a fi o ramură promiţătoare capabilă să-şi aducă contribuţia la prosperarea României.

---

[95] Menţionăm că, în cazul fasolei, aceasta dispune de celule azotofixatoare care preiau azotul din atmosferă şi îl transferă în sol, contribuind astfel la îmbunătăţirea fertilităţii acestuia.

[96] Gheorghe Cojocaru, *op. cit.*, pp. 166–167.

Tabelul 5. Evoluţia creşterii animalelor în Transilvania între 1925–1935[97]

Anul	Cabaline	Bovine	Bivoli	Ovine	Caprine	Porcine	Catâri	Măgari
1925	418772	1671256	132947	3642288	220591	1101561	723	2659
1926	421206	1565313	139601	347535	229586	1171216	760	3087
1927	468542	1557289	145091	2976938	195007	1127163	894	2678
1928	478146	1534394	144279	2875729	168860	975548	784	2820
1929	483261	1484129	151392	2886154	160804	774481	730	3058
1930	462961	1355667	143901	2859963	158740	759896	502	2429
1931	493714	1379394	151980	291 253	190252	1064888	384	3202
1932	488521	1412105	156307	2907808	178248	941541	442	2 891
1935	488458	1443063	159809	2780146	184021	970579	367	3 948

Datele sistematizate în *Tabelul 5* referitoare la dezvoltarea sectorului zootehnic din Transilvania pot fi grupate în două etape distinctive: 1) zootehnia transilvăneană până la criza economică; 2) zootehnia după declanşarea crizei mondiale. În ceea ce priveşte animalele de tracţiune şi cele de producţie, se constată o creştere constantă a efectivelor până în anii 1929–1931, moment în care fenomenul supraproducţiei devine evident. Ulterior, efectele devastatoare ale crizei economice au determinat o reducere semnificativă a şeptelului, deşi datele statistice indică tendinţe de redresare rapidă a sectorului în prima jumătate a anilor 1930.

Un impact negativ asupra creşterii animalelor l-au avut şi epizootiile, precum: antraxul, pesta şi pneumonia porcină, rugetul, septicemia hemoragică, turbarea şi variola (în cazul ovinelor). Dezvoltarea ramurii zootehnice a fost afectată şi de numărul insuficient de veterinari[98], precum şi de nivelul încă modest al progresului medicinei veterinare din epocă.

[97] La elaborarea tabelelor 5–6, autorul a utilizat datele publicate în *Anuarul Statistic al României* în perioada 1925–1935.

[98] În 1925, odată cu adoptarea legii pentru unificarea administrativă, în contextul descentralizării, personalul sanitar veterinar şi zootehnic a început să fie numit de către prefecţii judeţelor şi primarii comunelor (până în 1925 numirea veterinarilor se afla în subordinea directă a Ministerului Agriculturii şi Domeniilor). Transferarea personalului veterinar şi zootehnic în subordinea judeţelor şi comunelor a condus la neplata salariilor, reţinerile pentru Casa Generală nu au mai fost făcute, pierzându-se astfel dreptul la pensie, iar salarizarea celor cu experienţă de peste 20 de ani era echivalentă cu salariul unui medic veterinar începător. În acelaşi timp, salariul personalului veterinar şi a celui zootehnic a început să varieze de la comună la comună şi de la judeţ la judeţ. A se vedea articolul agentului veterinar Gheorghe Andrei, *Situaţia personalului sanitar veterinar şi zootehnic auxiliar în diferite epoci administrative*, în „Dreptul Nostru. Revistă de cultură şi profesie a medicilor veterinari", an XIII, nr. 9, Septembrie 1937, pp. 20–21.

Tabelul 6. Evoluţia creşterii animalelor în Basarabia între 1925–1935

Anul	Cabaline	Bovine	Bivoli	Ovine	Caprine	Porcine	Catâri	Măgari
1925	388755	663419	3	2143275	15660	414879	272	677
1926	368747	534369	6	2095244	24692	327456	113	854
1927	393520	503801	0	2150187	13279	354449	107	705
1928	389642	453078	10	2093472	11510	324455	66	661
1929	429698	467174	5	2056576	10820	311619	34	726
1930	417770	463568	0	2057924	9898	326847	41	701
1931	449565	509446	330	2156896	13137	537026	47	815
1932	475967	534008	0	2132528	14175	530767	44	791
1935	546877	611808	0	2290041	17434	543254	18	973

Condiţiile naturale şi geografice ale Basarabiei au avut un rol esenţial în dezvoltarea sectorului zootehnic. Fiind una dintre cele mai slab dezvoltate provincii ale Regatului României, zootehnia se afla încă într-o fază incipientă. Cu toate acestea, în ciuda efectelor crizei economice de la sfârşitul anilor 1920, creşterea animalelor a înregistrat progrese constante, nefiind afectată în mod atât de sever precum în alte regiuni. Analiza datelor exprimate în *Tabelul* 6 privind ponderea animalelor de tracţiune arată că atât caii, cât şi măgarii ocupau un loc de bază în gospodăria ţăranilor din Basarabia care urmăreau în mod continuu creşterea şi înmulţirea acestora. Numărul catârilor a scăzut treptat, spre deosebire de Transilvania, unde, datorită reliefului montan, aceste animale erau apreciate pentru abilitatea lor de a se deplasa pe teren accidentat. Animalele de producţie — bovinele, ovinele, caprinele şi porcinele s-au înscris în proiectul promovat de statul român referitor la fundamentarea zootehniei ca ramură indispensabilă a agriculturii României, materializată încă din 1930 odată cu inaugurarea Institutului Naţional Zootehnic.

Un aspect interesant îl reprezintă tentativele de creştere a bivolilor în Basarabia, animale apreciate în special pentru lapte, carne şi piei. În perioada 1925–1929, numărul lor era nesemnificativ la nivelul întregii provincii. În 1931, însă, Institutul de Statistică raportează existenţa a 330 de bivoli, distribuiţi astfel: 5 tauri în judeţul Tighina; în judeţul Cahul — 1 taur, 86 de bivoli, 80 de bivoliţe, 98 de bivoliţe sterpe şi 60 de bivoli tineri. Iniţiativa pare să fi fost rezultatul unei încercări locale de extindere a acestei ramuri zootehnice, care, însă, s-a soldat cu eşec în contextul marii depresiuni economice.

În concluzie, agricultura din Transilvania şi Basarabia a înregistrat un progres constant atât în sectorul fitotehnic, cât şi în cel zootehnic, cel din urmă fiind direct dependent de culturile agricole. Conjunctura economică mondială de la sfârşitul anilor 1920 şi-a făcut simţite efectele asupra agriculturii româneşti, care a început să regreseze abia în prima jumătate a anilor 1930. Cu toate

acestea, datele disponibile demonstrează capacitatea instituţiilor statului de a se organiza pentru redresarea ramurilor agriculturii până în jurul anului 1935. În acest fel, ultimii ani interbelici au fost pentru agricultura românească ani de progres constant.

Concluzii generale

Conchidem că, după adoptarea *Legii de unificare administrativă* a României din 1925, unităţile teritorial-administrative ale regatului au reuşit să se consolideze, ceea ce a permis o mai bună organizare a sectorului economic al comunelor şi judeţelor. Fiind o ţară cu profil agrar-industrial, România a cunoscut în anii 1920 şi 1930 ritmuri constante de creştere agricolă, în pofida regresului provocat de marea criză economică mondială. Analiza istoriografiei referitoare la integrarea provinciilor româneşti (Transilvania şi Basarabia) relevă faptul că aspectul economic – în special dezvoltarea agricolă promovată de administraţia românească în teritoriile de la extremităţile regatului – rămâne insuficient explorat, fapt ce a constituit motivaţia demarării acestei cercetări.

Examinarea legislaţiei privind învăţământul agricol a arătat că aceasta a jucat un rol esenţial în uniformizarea şi modernizarea agriculturii româneşti. Ea a contribuit atât la ridicarea nivelului gospodăriilor ţărăneşti, cât şi la formarea specialiştilor necesari, facilitând astfel alinierea României la tendinţele europene din domeniul agronomic. Învăţământul agricol superior din Transilvania şi Basarabia a avut un rol dublu: pe de o parte, a sprijinit procesul de românizare, iar pe de altă parte, a format specialişti, servind concomitent obiectivele naţionale şi economice ale statului român. Instituţiile de la Cluj şi Chişinău au contribuit decisiv la omogenizarea lingvistică şi integrarea celor două provincii într-un sistem agricol unitar, iar cooperarea lor până în 1940 a asigurat pregătirea cadrelor calificate, fundamentale pentru dezvoltarea agriculturii regionale şi consolidarea economiei naţionale.

Pe lângă dezvoltarea învăţământului agricol superior, un rol important l-au avut cursurile de instruire destinate ţăranilor. Acestea au sprijinit politica statului român de modernizare şi extindere a fitotehniei şi zootehniei, punând în anii 1930 un accent deosebit pe creşterea animalelor. În tandem cu metodele de popularizare a cunoştinţelor agricole, expoziţiile organizate în România interbelică au stimulat iniţiativa şi concurenţa în mediul rural, iar prin sistemul de premii şi recunoaştere publică au încurajat modernizarea agriculturii, aducând-o în pas cu tendinţele economice europene şi internaţionale.

Ca urmare, sectorul fitotehnic şi zootehnic din Transilvania şi Basarabia a cunoscut o dezvoltare puternică, reflectând preocuparea statului pentru

integrarea și uniformizarea acestor provincii cu Vechiul Regat, ca parte a unui amplu proces de consolidare economică și națională. Agricultura din Transilvania și Basarabia a evoluat constant în perioada interbelică, în pofida dificultăților generate de criza economică mondială, iar măsurile de redresare adoptate de stat până în 1935 au relansat sectorul agricol, transformând ultimii ani ai perioadei interbelice într-o etapă de progres stabil.

Anexe

Anexa 1. Pavilionul principal al expoziției agricole din orașul Bălți[99]

Anexa 2. Bilet de acces la expoziția-târg de la Chișinău (1933)[100]

[99] ANA DGAN, Fondul nr. 1456 al *Primăriei orașului Bălți*, dosar 56, f. 54.
[100] Muzeul de Istorie al Orașului Chișinău.

Anexa 3. Diplomă de participare la Expoziția Națională de Păsări și Animale mici acordată lui Theodor Romanov din comuna Chișinău, județul Lăpușna[101]

[101] *Ibidem.*